

Кваша Оксана Олександрівна,
провідний науковий співробітник відділу
проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою Інституту
держави і права ім. В. М. Корецького
НАН України, доктор юридичних наук,
професор

ЗЛОЧИННІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ» В УКРАЇНІ

Анотація. У доповіді обґрунтовано, що в контексті протидії організованій злочинності слід враховувати об'єктивні реалії її розвитку, насамперед, транснаціоналізацію в сучасних умовах глобалізованого світу. Існує проблема запобігання та кримінально-правової протидії діяльності транснаціональних злочинних організацій «ДНР» та «ЛНР», які заподіюють шкоду не лише громадській, але і національній безпеці України.

Summary. The report substantiates that in the context of combating organized crime, the objective realities of its development should be taken into account, first of all, transnationalization in the modern conditions of the globalized world. There is a problem of prevention and criminal counteraction of the activities of transnational criminal organizations "DNR" and "LNR", which cause harm not only to public but also to national security of Ukraine.

Ключові слова: глобалізація, організована злочинність, злочинна організація, національна безпека.

Існуючі тенденції глобалізації злочинності свідчать про активне входження України у процеси транснаціональної криміналізації і, перш за все, економічного та політичного характеру. Це становить загрозу для національної безпеки та зумовлює необхідність інтеграції кримінологічної, правової, економічної, зовнішньої і безпекової політик, активізації міжнародних зусиль щодо протидії глобалізації організованих форм злочинності. Загалом на початку ХХІ ст. глобалізований світ зазнав кардинальних соціальних трансформацій, що обумовлено і фінансово-економічною кризою, і поширенням коронавірусної хвороби COVID-19. З-поміж загроз безпеці більшості країн значних масштабів набули, зокрема, міжнародний тероризм та транснаціональна організована злочинність [1, с. 124]. Аналіз матеріалів останніх 13-го і 14-го конгресів ООН із запобігання злочинності та кримінального правосуддя дають підстави стверджувати, що глобалізація істотно впливає на поширеність транснаціональної організованої злочинності [2, с. 190].

Отже, в контексті аналізу організованої злочинності слід враховувати об'єктивні реалії її розвитку в Україні, насамперед, її

транснаціоналізацію в сучасних умовах глобалізованого світу. Про глобалізацію теж йдеться в контексті поширення сепаратизму як у світі, так і в Україні: «фактор «глобальних потреб» у міжнародних відносинах стане визначальним» [3, с. 203]. У Концепції державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схваленої Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року №1000/2011, вказано, що в умовах відкритості кордонів та єдиного світового інформаційного простору виникає потенційна загроза поширення в Україні таких небезпечних явищ, як *екстремізм та тероризм* (п. 2) [4]. І це ще до початку російської агресії проти України, в результаті чого відбулось створення фейкових республік «ДНР» та «ЛНР», які здійснюють організовану екстремістську, терористичну діяльність в Україні.

Загалом показники рівня злочинності в Україні свідчать, що вона набуває принципово нової якості, трансформуючись у транснаціональні організовані злочинні організації. Це відбувається не лише на фоні агресії Росії на Сході країни, анексії Криму, але й відсутності контролю за частиною території та державного кордону, активізації процесів внутрішньої міграції, терористичної діяльності так званих «ЛНР» та «ДНР», у складі яких функціонують воєнізовані формування, що становлять значну загрозу не лише для громадської безпеки, а й для основ національної безпеки України.

Вікіпедія до методів гібридної війни відносить, зокрема, підтримку сепаратизму та тероризму аж до актів державного тероризму; побудову псевдодержавних утворень як гібридного ідеал-проекту державотворення; сприяння створенню нерегулярних збройних формувань (повстанців, партизан та ін.) та їх оснащення. Вчені також відмічають особливості сучасної гібридної війни, які характеризують війну Росії проти України, зводяться до такого: широке використання підготовлених «п'ятої колонії» та нерегулярних озброєних формувань. Росія в гібридній війні проти України одночасно й послідовно залучає регулярні та нерегулярні збройні формування із застосуванням високотехнологічної зброї, використанням партизанських і терористичних форм і способів ведення збройної боротьби за ресурсної підтримки з боку Російської Федерації високопрофесійними кадрами, найманцями та кримінальними елементами, фінансами й матеріально-технічними засобами [5, с. 32-33]. Відповідно і держава визнає ці небезпечні тенденції. У Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України (16.09.2020, № 1126-р.), наголошено, що організована злочинність є інструментом, що використовується спецслужбами іноземних держав для дестабілізації ситуації в Україні та завдання шкоди національній безпеці; в умовах збройної агресії проти України та намагання створити терористичні організації в державі організована злочинність становить пряму загрозу для національної безпеки [6].

Мета діяльності злочинних організацій «ДНР» та «ЛНР», як вказується судовій практиці, – це насильницька зміна та повалення конституційного ладу, захоплення державної влади в Україні, а також зміна меж території і державного кордону України. Очевидно, що попри кваліфікацію дій винних осіб як учасників терористичних організацій, мета їх діяльності інша (не охоплюється законодавчим визначенням терористичного акту). Транснаціональні злочинні організації, діяльність яких спрямована на заподіяння шкоди інтересам України, не можна вважати терористичними «у чому вигляді». Тому і відсутня уніфікована кваліфікація у судових рішеннях: і за ст. 255 (створення чи участь у злочинній організації), і за 258-3 (участь у терористичній організації чи сприяння її діяльності), і за 260 (створення та участь у діяльності не передбачених законами України воєнізованих або збройних формувань) КК України.

В контексті вищенаведеного слід звернути увагу на поняття екстремізму. Під екстремізмом в Україні вчені розуміють діяльність об'єднань громадян, інших організацій, посадових осіб і громадян, спрямована на насильницьку зміну конституційного ладу України, насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади, порушення суверенітету та територіальної цілісності України, організацію незаконних збройних формувань, розпалювання міжетнічної, расової або релігійної ворожнечі, а також публічні заклики до вчинення в політичних цілях протиправних діянь [7, с. 384]. Інші дослідники використовують поняття антидержавного екстремізму [8, с. 4]. Очевидно, що саме така мета діяльності злочинних організацій відображена у судових вироках щодо учасників «ДНР» та «ЛНР».

Отже, за 7 років так і не вирішена проблема запобігання та кримінально-правової протидії діяльності транснаціональних злочинних організацій «ДНР» та «ЛНР», які заподіюють шкоду не лише громадській, але і національній безпеці України. Нагальним вважаю розробку і прийняття нового Закону, який має врегулювати протидію організованим формам злочинності в Україні. Такий Закон повинен базуватись на основі чинного законодавства України, враховувати сучасний стан і тенденції розвитку організованої злочинності у світі (її транснаціоналізацію та симбіоз із корупцією), а також вітчизняну специфіку злочинних організацій, діяльність яких все більше набуває форм тероризму, екстремізму, сепаратизму та колабораціонізму.

Список використаних джерел

1. Кваша О. О. Правовий аналіз кримінологічної політики України: рец. на кн.: Василевич В. В. Кримінологічна політика України: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 435 с. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. Київ, 2020. № 2 (20). С. 124-126.

2. Колодяжний М. Г. Запобігання злочинності в умовах глобалізації. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новачії*: матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу, м. Харків, 15 трав. 2020 р. Харків : Право, 2020. С. 189-192.

3. Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики: політологічні та правові аспекти. Київ: Логос, 2010. 224 с.

4. Концепція державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, схвалена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року №1000/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1000/2011#>

5. Сегеда С. П., Шевчук В. П. Гібридна війна Росії проти України: історичний вимір. *Наука і оборона*. 2019. № 1. С. 31-35.

6. Стратегія боротьби з організованою злочинністю. Розпорядження Кабінету Міністрів України. 16.09.2020. № 1126-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>

7. Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 1: А–Л / редкол. В.В. Сокурєнко. Харків: «Факт», 2021. 853 с. С. 384

8. Ортинський В.Л. Антидержавний екстремізм: кримінально-правові аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2015. № 825. С. 3-8.

Кідіна Наталя Володимирівна,
начальник юридичного управління
секретаріату Вищої кваліфікаційної
комісії суддів України, кандидат
юридичних наук

МЕХАНІЗМ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. Мотивація злочинної поведінки є одним з важливіших її елементів, який обумовлює вчинення злочину, першим етапом в механізмі злочинної поведінки, що передує плануванню та реалізації злочинних дій. Раніше зазначалось про неоднакове розуміння дослідниками поняття мотиву злочинної поведінки. Поняття мотивації злочинної поведінки не менш різноманітне.

Ключові слова: індивідуалізація покарання, міра відповідальності, особистість, цілі, мотиви, емоційний стан, використання психологічних знань.

Summary. The motivation for criminal behavior is one of its most important elements, acting as a direct condition for committing a crime, the first step in the mechanism of criminal behavior prior to the planning and implementation of criminal actions. Earlier, we noted an ambiguous understanding by various researchers of the concept of the motive of